

LEBRIS

We know
books

Ministerul Educației

Manual
pentru clasa
a IV-a

CORINT
LOGISTIC

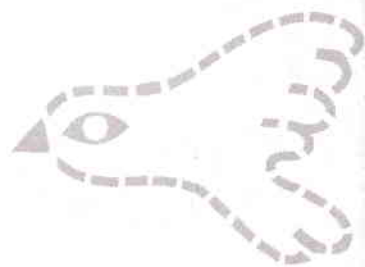
Maria-Cosmina Dragomir

ARTE VIZUALE ȘI ABILITĂȚI PRACTICE

CUPRINS

C1 Comunicarea prin imagine	9
Unitatea 1: Arta, șoapta care se vede. Imaginea-sentiment în artă	
1.1 <i>Glusul artei.</i> Recapitularea conținuturilor clasei a III-a	10
1.2 <i>Povești fără de cuvinte.</i> Rolul imaginii în comunicare	14
1.3 <i>Peisajul în fotografie.</i> Dialogarea în limbaj fotografic sau video	16
1.4 <i>Noi descoperiri.</i> Asemănări și deosebiri în limbajul lumii artei	18
1.5 <i>De ce și cum comunicăm?</i> Mesajul nonverbal practic sau artistic	20
Unitatea 2: Puncte, linii și pete vii. Forța și expresivitatea elementelor de limbaj	
2.1 <i>Mesajul cifrat al universului nostru.</i> Cum comunică natura	22
2.2 <i>Elementele de limbaj plastic.</i> Cum folosim tehnicile pentru a-l crea	24
2.3 <i>Punctele, liniile și petele în artă.</i> Rolurile lor și posibilitățile de figurare plastică	26
2.4 <i>Portretul în grafică sau pictură.</i> Explorăm emoțiile într-un autoportret	28
C2 Bucuria comunicării în natură și în artă	31
Unitatea 1: Secrete ale artiștilor. Tipuri de compoziție în plan	
1.1 <i>Compoziția pe scenă și în sala de expoziție.</i> Ritmul în artă. Activitate integrată de înțelegere a compoziției dinamice sau statice	32
1.2 <i>Ritmul în artele vizuale: simetrie, alternanță, repetiție.</i> Exercițiu intuitiv cu elemente din natură	34
1.3 <i>Cum se așază ideile văzute.</i> Sugestii legate de regulile de bază în compoziția plană	36
1.4 <i>Culoarea își face apariția în compoziție.</i> Game cromatice și acorduri. Dominanta cromatică	38
1.5 <i>Compoziția plastică, ritmul plastic.</i> Cum surprindem subiectul observat din diferite unghiuri	40
1.6 <i>Compoziția decorativă, forme geometrizate.</i> Linia ornament, pata decorativă	42
Unitatea 2: Limbajul în arta tradițională. Motive și elemente decorative	44
2.1 <i>Din tainele patrimoniului cultural.</i> Introducere în limbajul formelor artei populare	46
2.2 <i>Valoarea expresivă a liniei simple și a punctelor.</i> Arhitectura țărănească și sculptura decorativă în lemn	48
2.3 <i>Coasem sau țesem.</i> Experimentarea de tehnici simple ale artelor decorative textile	48
2.4 <i>Fenomenul stilizării în arta picturii pe sticlă.</i> Izvodul liniei și izvorul culorii	50

C3	Arta ne este acasă	53
	Unitatea 1: Creativitatea fără granițe. Arhitectură și ambient	
1.1	<i>Așezarea în plan și așezarea în spațiu.</i> Contraste de forme. Despre arhitectură	54
1.2	<i>Exerciții de descompunere și recompunere a formelor.</i> Tehnici inedite: mozaic, tangram, origami, kirigami, quilling	58
1.3	<i>Macheta unei mici scene de teatru. Bricolaj.</i> Crearea unui ansamblu arhitectonic 3D în miniatură	60
	Unitatea 2: Diversificăm tehnicile în creațiile noastre. Pete spontane și pete elaborate	
2.1	<i>Colajul în decorațiunile de interior.</i> Coperte și rame cu structuri naturale	62
2.2	<i>Un camuflaj artistic.</i> Modulul în arta textilă sau în decorațiunile de interior	64
2.3	<i>Spontan și elaborat.</i> Efectul petelor-surpriză și al petelor îndelung-căutate	66
C4	Când artele îmbrățișează jocul	69
	Unitatea 1: Întâlnirea cu teatrul. Forme expresive în scenografie	
1.1	<i>Artiștii de pe scenă și cei ascunși dincolo de scenă.</i> Arta actorului, a scenografului, a scenaristului și a regizorului	70
1.2	<i>Caracterul personajului surprins de scenograf.</i> Ateliere de confecționat măști și costume	72
1.3	<i>Decoruri pentru piesa mea.</i> Lumea tactilă. Colajul textil	74
1.4	<i>Jucării din deșeuri adresate simțului vizual și tactil.</i> Obiecte textile tridimensionale și marionete	76
1.5	<i>Cinematografie, aplicații digitale, animație.</i> Modernitate în comunicare	78
	Unitatea 2: Mirajul tridimensionalului. Sculptură, ceramică, modelaj	
2.1	<i>Ceramica neolitică.</i> Vizităm un muzeu, întâlnim un cercetător	80
2.2	<i>Cromatică pe ceramică.</i> Pictură pe vase de lut sau porțelan	82
2.3	<i>Crearea unei cahle țărănești.</i> Basorelieful de inspirație tradițională	84
2.4	<i>O probă de măiestrie.</i> Evaluare finală a portofoliului expozițional.	86

Glăsuțul artei

1.1. Recapitularea conținuturilor clasei a III-a

Tema:

Culori principale, culori secundare. Culori și nonculori.

Nuanțe, tonuri și griuri colorate. Culori calde și reci. Utilizarea lor în compoziții

Atenție, avem o nouă provocare...

- Ce schemă observați în imaginea de mai sus?
- Cum se numește grupul celor mai importante trei culori din curcubeu (aflate în centrul imaginii) fără de care nu se pot forma celelalte?
- Care sunt aceste culori și unde se găsesc pe cercul cromatic?
- Cum se numește grupul culorilor create pe curcubeu din combinarea culorilor principale? Unde se găsesc ele pe cerc?
- Cum numim celelalte întâlniri mai fine dintre culori vecine pe curcubeu sau pe cerc (o culoare primară combinată cu vecina sa secundară)?
- Care jumătate a cercului cromatic conține culorile calde?
- Care jumătate a cercului cromatic conține culorile reci?
- Cum numim suma tuturor culorilor?
- Cum numim absența tuturor culorilor?
- Ce formează întâlnirea dintre alb și negru? Există mai multe trepte ale acestui amestec? Ce denumire poartă?
- Cum descrieți întâlnirea dintre o culoare și alb sau dintre o culoare și negru?
- Ce rezultă din două culori opuse pe cerc?
- Există mai multe trepte ale acestor combinații? Cum le numim?

- Culorile din curcubeu pot fi sistematizate componând o schemă circulară, numită **ceroul culorilor** sau **ceroul cromatic**. El pune în evidență, în mijloc, în triunghi, **culorile principale: roșu, galben și albastru**. Acestea sunt de primă importanță, întrucât fără ele nu se pot obține celelalte combinații.
- La întâlnirea oricăror două culori principale se formează pe banda cercului, la fel ca în curcubeu, **culorile secundare: oranj, verde, violet**. Atunci când o culoare se întâlnește cu o vecină a ei pe curcubeu se formează **o nuanță**.
- Combinând două culori așezate față în față pe ceroul cromatic se obțin **griuri colorate**.
- Privind ceroul cromatic observăm că o parte a culorilor (jumătatea plasată în partea dreaptă) ne duce cu gândul la căldură, lumină, arșiță, flăcări. Este o senzație sufletească pe care culorile ne-o induc. Acestea sunt numite **culori calde**.
- De asemenea, observăm cum cealaltă jumătate a culorilor din cerc ne amintește de frig, adâncuri, valuri, răcoare și că ele sunt plasate grupat, în jumătatea stângă a imaginii acestui cerc. Le numim **culori reci**.

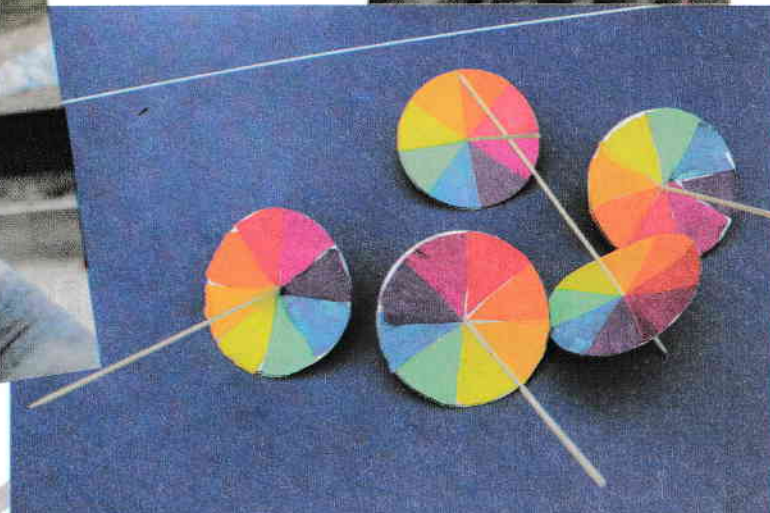
Așadar, este important

Culorile din curcubeu sunt de fapt o rază albă de lumină despletită în șuvițe. Așadar, putem spune că împreună ele compun **lumina albă**. Albul este o *sumă* a tuturor culorilor, nu o culoare în sine.

De asemenea, **negrul** este întunericul, dispariția totală a oricărei culori. Negrul este o *absență* a culorilor, deci nici el nu poate fi o culoare. Prin urmare albul, negrul și ceea ce rezultă din combinația lor (diverse trepte de griuri numite *valorice*) nu sunt culori. **Le numim nonculori.**

Atunci când amestecăm, în proporții diferite, alb sau negru în culori obținem trepte numite **tonuri**.

Folosindu-ne de aceste principii, vom dăru-i creațiilor noastre expresivitate, forță și armonie. Să le memorăm.

Să experimentăm
We know books

În timp ce ne verificăm aceste cunoștințe, ne putem amuza construind noi înșine un cerc cromatic mai simplu și foarte special, care conține culorile curcubeului, dar se și rotește: este vorba despre **discul-titirez!**

Materiale necesare:

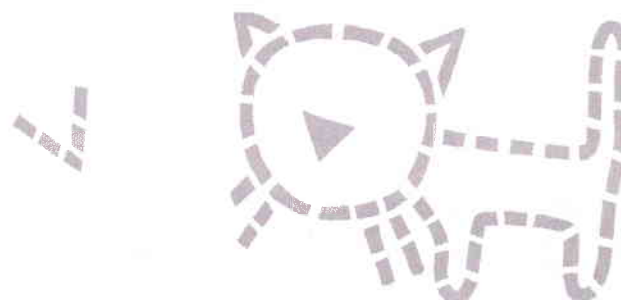
- o bucată de carton și o bucată de hârtie albă de aceeași mărime;
- un creion și un compas pentru contur (la nevoie putem trasa conturul cu un CD, gura unui castron sau cu o farfurioară);
- foarfecă și lipici;
- fragmente de hârtie creponată sau glasată pentru fiecare dintre cele trei culori principale și trei culori secundare;
- un bețișor de frigăruie.

Intră în joc!

Trasează pe bucata de hârtie și pe cea de carton câte un cerc de aceeași mărime, cu ajutorul compasului sau al unui obiect cu formă rotundă care îți este la îndemână. Ai obținut două discuri.

Cel de carton va fi suportul lucrării tale de bricolaj. Discul de hârtie îți va servi drept șablon pentru decuparea fragmentelor colorate.

Fă un calcul și decide de câte culori are nevoie cercul cromatic în cea mai schematică formă:
 $3 \text{ culori principale} + 3 \text{ culori secundare} = 6 \text{ culori}$.

Dar oare cât anume din cerc să rezervăm pentru fiecare culoare, astfel încât toate să aibă o suprafață egală?

Pentru a împărți un disc în șase fragmente egale (fiecare semănând cu o felie de pizza) este nevoie să pliăm discul de hârtie albă subțire mai întâi în jumătate. Dacă am pliat perfect, vom avea o margine dreaptă (numită în geometrie *diametrul cercului*).

Pliem mai departe suprafața în trei, astfel încât în centrul acestui diametru să se formeze un vârf ascuțit. Presăm bine ca să obținem linii ajutătoare după pliere, pe care să le putem tăia cu foarfeca.

Dacă desfacem discul și privim cercul inițial observăm acum niște trasee obținute prin îndoire (ele mai sunt numite *raze ale cercului*). Decupăm cu foarfeca pe marginea lor și obținem exact șase felii de disc identice. Ele se vor suprapune ca șablon pe cele șase culori selectate din colecția de hârtii de diverse texturi și culori (creponată, glasată, hârtie de orez, manuală sau pergament etc.). După acest șablon (lipirea lui este opțională) trasăm și vom ști cât să decupăm din hârtia colorată.

Cele șase fragmente colorate se vor lipi pe cercul de carton după o potrivire în prealabil, pentru a fi siguri că este corect. Între roșu și albastru a fost așezat violetul? Între roșu și galben am pus oranjul? Între galben și albastru avem verdele?

Să reținem

După cum observați, vârfurile celor șase felii de cerc se vor uni în centru în același punct. Acolo vom înfige, după uscarea adezivului, un bețișor de frigărie, care va pătrunde dincolo de carton cam 2 cm.

Dacă prindem de bețișor și îl răsucim cu rapiditate, discul se va învârti ca un titirez. Vom observa cum culorile se amestecă între ele în rotirea amestecătoare și dispar, nu mai sunt vizibile separat: se topesc într-un amestec.

Pentru mai multă uimire (și emoție) puteți ruga un adult să monteze opera voastră în burghiul de la bormașină și să îl rotească în mare viteză. Surpriză!!! Cele șase culori se amestecă într-un fel de **alb**!

Astfel putem demonstra că suma culorilor din curcubeu este **lumina albă**! Albul nu este perfect, din simplul motiv că pigmentii din hârtie nu pot fi găsiți în proporțiile ideale, întrucât nu sunt formați din raze luminoase. Dar ideea rămâne valabilă!

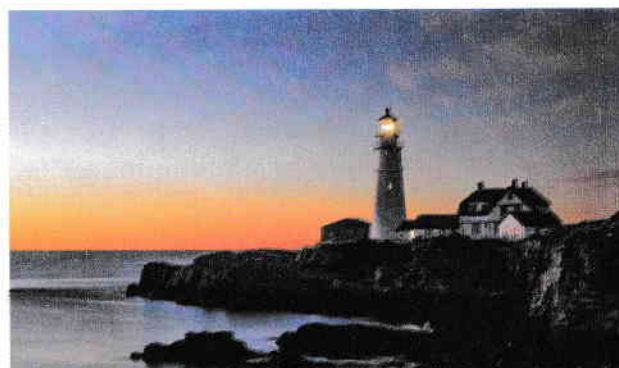
1.2. Rolul imaginii în comunicare

Hai mai aproape!

- După părerea ta, oamenii aud mereu ceea ce comunică unii cu alții?
- Pe ce se bazează comunicarea în imaginile alăturate?
- Tu poți transmite un mesaj fără să te folosești de sunete? Cum?
- Ai fost nevoit să dai vreodată un răspuns în deplină liniște și ți-ai folosit mimica feței?
- A trebuit vreodată să chemi sau să atenționezi pe cineva de la depărtare și fiind nevoit să folosești gesturile, mișcarea întregului corp pentru că nu erai auzit?
- Ți se pare uneori că nu ești înțeles pe deplin când vorbești și simți nevoia să completezi prin gesturi, să explici cu mâinile și cu expresiile feței?
- Unde în jurul tău mai observi semnale precise, transmise fără cuvinte?

Știai că...

- Oamenii au creat convenții precum limbajul Morse, prin care se poate comunica de aproape sau de la distanță indiferent că avem la îndemână doar sunet, lumini sau impulsuri electrice.
- De asemenea, s-au creat canale de comunicare între sau către cei care nu pot vorbi, nu pot scrie sau nu pot citi așa cum o facem noi. Persoanele cu deficiențe severe de auz pot înțelege un limbaj internațional al semnelor și literelor desenate cu mâinile în aer.
- Persoanele cu deficiențe de vedere pot vizualiza imagini bazându-se pe receptarea lor prin pipăit. De aceea, din ce în ce mai multe muzee afișează plăcuțe cu fotografii în relief pentru ele. În unele orașe, trecerile de pietoni sunt dotate cu semnalizare sonoră. De asemenea, aceștia pot citi și scrie urmărind un cod de puncte tactile, creat special în acest scop, numit limbaj Braille. Noi îl putem întâlni pe cutiile de carton ale medicamentelor de la farmacie, care sunt imprimate foarte inspirat și pentru cei care nu văd.
- Codurile mai pot fi culori, sunete, arome, gusturi, senzații tactile, temperatură... Până și natura comunică astfel cu noi, trimițându-ne informații pe care creierul nostru le interpretează și ne ajută să ne adaptăm mai ușor: ni se semnalează un pericol sau siguranța, suntem îndemnați sau nu să consumăm ceva, să atingem sau să ne îndepărtăm de ceva.

Întrebăm, cercetăm

We know
books

1. Ce indicatoare rutiere cunoașteți?
2. Ce fel de reguli de comportament găsim afișate în mijloacele de transport, în școli sau parcuri?
3. Ce indicații de trasee ați observat în călătoriile voastre?
4. Ce însemne putem găsi pe clădiri?
5. Le observați atunci când treceți pe lângă ele?

Împreună reușim!

Să observăm în continuare și ce diversitate de mesaje, atitudini și emoții exprimă **mimica umană**. Să ne jucăm, dialogând fără a vorbi sau a scrie, în echipe de câte doi, jocul de mimat *Cum spun fără cuvinte...* și să immortalizăm totul în fotografii!

- Vom forma perechi și ne vom așeza față în față.
- Ne gândim la diverse mesaje pe care le transmitem colegului folosind doar gesturi și expresia feței (mișcări ale mâinilor, ale întregului corp sau priviri, mimică). De exemplu: *coboară!; uh, am scăpat; nu vreau să aud așa ceva; a zburat departe; asta a fost demuuult; este nemaipomenit!; știu răspunsul!; vino spre mine!; mă auzi?*
- Partenerul va trebui să le ghicească și să explice ce a înțeles.
- Dacă a ghicit, colegul care mimează rămâne în poziție câteva secunde (precum în jocul *Statuile*).
- Cu ajutorul camerei foto (sau al telefonului mobil, al tabletei), colegul care trebuia să ghicească va surprinde aceste expresii. La finalul activității, toate fotografiile sunt analizate și colecționate pentru activitățile ulterioare.
- În lipsa aparatului, colegul care privește va schița din câteva linii simple (asemenea emotoanelor) figura colegului care mimează.

Așadar, este important

Ne dăm seama că rolul imaginilor în comunicările dintre noi este uriaș! Asta vom descoperi cu siguranță în toate întâlnirile noastre ulterioare, explorând **tărâmul artei și al limbajului ei miraculos, plin de imagini și sensuri...**

